

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphanesi

HAZIRLAYANLAR:

AHMET CİHAN - MUSTAFA ÇİÇEKLER - ABDÜLLATİF ÇEVİKER - ELİF ÇEVİKER

Topkapı Sarayı
III. Ahmed Kütüphanesi

**Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphanesi
(Enderun Kütüphanesi)**

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 70

ISBN: 978-625-6110-69-4

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-69-4

Ankara, 2025

Hazırlayanlar

Ahmet Cihan (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Abdülâtilif Çeviker (Dr.)

Elif Çeviker (Dr.)

Editör

Bilgin Aydın (Prof. Dr.)

Yayın Sürecinde Emegi Geçenler

Bilâl Ş. Çavuşoğlu

Enes Güllü

Fotoğraflar

Millî Saraylar Başkanlığı ve Muaz Semih Güven

Tasarım

Murat Acar

TÜBA Başkanı

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Proje Koordinatörü

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Proje Danışmanı

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu

Coşkun Yılmaz (Dr.)

Derya Örs (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu

Cansu Toprak

Baskı

Sistem Ofset

Strazburg Caddesi No: 31/17 Çankaya-Ankara

Sertifika No: 46660

© Türkiye Bilimler Akademisi

Bu eserin tüm yayın hakları, Türkiye Bilimler Akademisi'ne aittir.

Yayıncının yazılı izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz ve çoğaltılamaz.

Eserden kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Kitabın dil, bilim, etik ve hukuk açısından bilimsel sorumluluğu yazara aittir.

Türkiye Bilimler Akademisi'nin sorumluluğu bulunmamaktadır.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0 312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Topkapı Sarayı III. Ahmet Kütüphanesi/ (Enderun Kütüphanesi) haz. Mustafa Çiçekler, Ahmet Cihan, Abdülâtilif Çeviker ve Elif Çeviker. – Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2025. – 983 s. ; 24 sm. – (Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Dizisi; 70)

Bibliyografya ve dizin içerir. – ISBN 978-625-6110-69-4

1.Topkapı Sarayı III. Ahmet Kütüphanesi. 2.Library of Ahmed III in Topkapı Palace. 3.Osmanlı Kütüphaneleri-Tarih.

4.Libraries, Ottoman-History. 4.El Yazmaları-Türkiye-Topkapı Sarayı. 5.Manuscripts-Türkiye-Topkapı Palace.

Z799.T8 T67 2025

025.8

Kullanıcılar, TÜBA Yayınlarının elektronik kopyalarını belirtilen CC BY-NC-ND 4.0 lisansı kapsamında kullanabilirler.

Users may use the electronic copies of TÜBA Publications under the CC BY-NC-ND 4.0 license.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

Kimyelerinde

Topkapı Sarayı III. Ahmed Kütüphanesi

Hazırlayanlar

Ahmet Cihan

Mustafa Çiçekler

Abdüllatif Çeviker

Elif Çeviker

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

**Topkapı Palace: Library of Ahmed III
(The Enderun Library)**

Turkish-Islamic Scientific and Cultural Heritage Series: 70

ISBN: 978-625-6110-69-4

DOI: 10.53478/TUBA.978-625-6110-69-4

Ankara, 2025

Prepared by

Ahmet Cihan (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Abdüllatif Çeviker (Dr.)

Elif Çeviker (Dr.)

Edited By

Bilgin Aydın (Prof. Dr.)

Those Who Contributed

Bilâl Ş. Çavuşoğlu

Enes Güllü

Photos

National Palaces and Muaz Semih Güven

Design

Murat Acar

President of TÜBA

Muzaffer Şeker (Prof. Dr.)

Publication Coordinators

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Advisors of Project

Turgay Anar (Prof. Dr.)

Editorial Board of Project

Coşkun Yılmaz (Dr.)

Derya Örs (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr.)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Administrative Affairs Supervisor of Project

Cansu Toprak

Printed By

Sistem Ofset

Strazburg Caddesi No: 31/17 Çankaya-Ankara

Sertifika No: 46660

© Turkish Academy of Sciences

All publishing rights of this work belong to the Turkish Academy of Sciences.

It may not be printed and reproduced partially or fully without the written consent of the publisher. It can be cited by providing full reference.

The author bears full scientific responsibility for the book in terms of language, academic, ethics and law. Turkish Academy of Sciences has no responsibility whatsoever.

TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Vedat Dalokay Cad. No: 112 Çankaya 06670 Ankara

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0 312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Under the auspices of the
PRESIDENCY OF THE
REPUBLIC OF TÜRKİYE

Topkapı Palace: Library of Ahmed III

Prepared by
Ahmet Cihan
Mustafa Çiçekler
Abdüllatif Çeviker
Elif Çeviker

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

Büyük gelecekle, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi “müzelik bir emtia”ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişle barışamayan, tarihini yorumlayamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen “Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi”ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükranla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan
T.C. Cumhurbaşkanı

Takdim

Eski uygarlıkların ve tarihsel dönemlerin farklı coğrafyalardaki etkileri, akademik incelemeler ve popüler yayınlar aracılığıyla geniş bir okuyucu kitlesine ulaşıyor. Bilim tarihinin keşfedilmemiş hazineleri, son yıllarda dünyanın dört bir yanında yapılan araştırmalarla tozlu raflardan gün ışığına çıkıyor. Bu yükselen ilgi, bilim tarihinin sadece geçmişi anlamada değil aynı zamanda geleceği şekillendirmede de genç nesiller için ilham kaynağı olmasını sağlıyor.

Türkiye, bu küresel ilgi dalgasının odak noktasında kendine ayrıcalıklı bir yer edindi. Medeniyet havzamız tarihsel ve kültürel bağlamda, farklı kültürlerin ve bilimsel geleneklerin kucaklaştığı bir merkez olageldi. Sümerlerden Hititlere, Selçuklulardan Osmanlıya, birçok medeniyet, matematikten tıbbı, astronomiden felsefeye kadar geniş bir yelpazede bilimsel çalışmalara bu topraklarda imza attı. “Türk-İslam Bilim Kültür Mirası Projesi” (TİBKM), bu benzersiz mirası koruma, belgeleme ve yayma görevini üstlenmiştir. Projenin, Cumhurbaşkanlığı himayelerinde yürütülüyor olması ve şimdiye kadar 50’den fazla eser yayımlanması bu görevin ne kadar ciddi bir şekilde ele alındığını göstermektedir.

Proje kapsamında, Türk ve İslam dünyasının bilim tarihinde yer edinen çalışmalarının günümüze aktarılması, bu alanda çalışanlara çok boyutlu bir inceleme imkânı sunmaktadır. Bu eserlerle, Türk-İslam bilim tarihi çalışmalarının niteliği, kapsamı ve önemi

daha net görülmektedir. Ayrıca, bu alandaki boşlukları doldurmak için araştırmacılara yeni ufuklar açılmaktadır. Geçmişteki bilim insanlarımızın çalışmalarını hem günümüz hem de gelecek nesiller için bir rehber, bir pusula niteliğinde olacaktır.

Bilim tarihinin günümüze ve geleceğe taşınması, toplumsal özgüveni beslemekte ve Millî Teknoloji Hamlesi için zihni bir zemin hazırlamaktadır. Türkiye'nin kendi teknolojisini üretme vizyonu, sadece maddi ve teknik yatırımlarla değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel bir özgüvenle mümkündür. Bu özgüven, ancak tarihî ve kültürel mirasımızın tam olarak kavranmasıyla oluşabilir. İnsanlığın edindiği bilimsel birikimin yalnızca Batı'ya ait olduğu yanılsamasından kurtulma, bugün gelinen seviyenin insanlığın ortak çaba ve kazanımları sayesinde mümkün olduğu ve Türk ve İslam medeniyetinin zengin katkılarının asla azımsanmaması gerektiği hakikatini hatırlama bu özgüvenin ön şartıdır.

Bu bağlamda, bu eserlerin özellikle gençlerimiz için yol gösterici olmasını umuyoruz. Genç bir bireyin, kendi kültürel ve bilimsel mirasını tanıması, bu mirası keşfetmesi, onun dünya görüşüne, amaçlarına ve özgüvenine şekil verecektir. Geleceğin bilim insanları, mühendisleri, doktorları ve akademisyenleri için proje kapsamında yayımlanan eserler, geçmişin izinde yürüyerek kendi izlerini bırakmaları için bir fırsattır.

TİBKM eserleri, tüm okuyuculara, araştırmacılara ve bilim tarihine ilgi duyan herkese açık bir okuma davetidir. Türk-İslam bilim tarihinin zenginliklerini keşfetmek ve bu keşfi gelecek nesillere aktarmak için atılan bu adımların, Türkiye'nin ve dünyanın bilimsel ilerlemesine katkı sağlamasını içtenlikle temenni ediyorum. Projede ve eserlerin yayımlanmasında emeği geçen bilim insanlarımıza ve TÜBA çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Mehmet Fatih Kacır

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Sunuş

Ülkelerin bilimsel ilerlemesi ve yenilikçilik performansı, topyekûn kalkınma ile uluslararası rekabette üstünlük sağlama bakımından stratejik öneme sahiptir. Toplumların geleceğinin güvenle inşası ve refahın toplumun tüm katmanlarına yayılması bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi ve yaygınlaştırılması, gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, bilimsel çalışma ve başarıların teşvik edilmesi ile mümkündür. Bu konular, dünyadaki bilim akademilerinde olduğu gibi milli akademimiz Türkiye Bilimler Akademisi'nin (TÜBA) amaç ve görevleri arasında yer almaktadır. Belirlenen hedeflere ulaşmak için sahip olduğumuz medeniyet birikimini iyi anlamak zorundayız.

Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki bilimsel performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır. Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, bilimsel ilerleme ve yenilikçi çalışmalar için gerekli cesaret, özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Ülkelerin ekonomik gelişmişlik ve kalkınma yarışında son iki yüzyıldır devam eden görece konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir ekosistem ve kültürün oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, ülkemizin milli bilimler akademisi olma sorumluluğu ile Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje kapsamında Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedefi doğrultusunda yayımlarımız devam etmektedir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projemiz, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir. Projemizin başlangıçtan beri Sayın Cumhurbaşkanımızca desteklenmesi ve 2018 yılı başından itibaren resmen Cumhurbaşkanlığı himayelerine alınmış olması, Akademimiz açısından büyük bir onur ve teşvik kaynağı olmuştur. Bilime ve projemize verdikleri çok değerli destek ve yüksek himayeleri için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bilimsel mirasımızı oluşturan eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum.

Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkirimiz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan Akademi üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum. Ayrıca, Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nin hayata geçirilmesinde katkılarından ötürü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'a minnettarız.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi kapsamında yayımlanan eserlerin milletimizin bilimsel ilerlemesi ve topyekûn kalkınması ile medeniyet ihyası/inşası süreci bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Muzaffer Şeker

TÜBA Başkanı

Prof. Dr. Ahmet Cihan

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ahmet.cihan[at]medeniyet.edu.tr

ORCID: 0000-0001-5855-0193

Ahmet Cihan, akademik çalışmalarına, Mehmet Genç Hoca'nın nezaretinde hazırlamış olduğu "Reform Çağında Osmanlı İlimiye Zümresi" adlı doktora teziyle İstanbul Üniversitesi'nde başladı ve bu kurumda 1999 yılına kadar araştırma görevlisi olarak çalıştı. Doktora sonrasında, Japonya ve Türkiye'de Modernleşme konusunda mukayeseli çalışmalarda bulunmak üzere, 1994-1998 yılları arasında Japonya'da araştırmacı öğretim üyesi olarak görev yaptı. İstanbul Üniversitesi, Diyarbakır Dicle Üniversitesi ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nde görev yapmıştır. Halen İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde çalışmaktadır.

Prof. Dr. Ahmet Cihan

İstanbul Medeniyet University Faculty of Arts and Humanities Faculty Member

ahmet.cihan[at]medeniyet.edu.tr

ORCID: 0000-0001-5855-0193

Ahmet Cihan began his academic career at Istanbul University with his dissertation "Reform Çağında Osmanlı İlimiye Zümresi" under the supervision of Prof. Mehmet Genç and remained there as a research assistant until 1999. After his doctorate, between the years 1994-1998 he worked as a research lecturer in Japan on a comparative study of the subject Modernization in Turkey and Japan. He was employed by İstanbul University, Diyarbakır Dicle University and Nevşehir Hacı Bektaş Veli University. Currently he is a faculty member at İstanbul Medeniyet University.

Prof. Dr. Mustafa iekler

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi
mustafa.cicekler[at]medeniyet.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9574-1025

Mustafa iekler, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan 1986 yılında mezun oldu. Aynı yıl mezun olduğu bölümde araştırma görevlisi kadrosuna atanarak üniversiteye intisap etti. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 1989 yılında yüksek lisansını, 1994 yılında doktorasını tamamladı. 2000 yılında doçent, 2006 yılında profesör oldu. Çalışma alanı klasik Fars edebiyatı ile Türk edebiyatıdır. Sözü edilen alanlarla ilgili yayımlanmış makale ve kitapları bulunmaktadır. Hâlen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğretim üyesidir. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) aslı üyesidir.

Prof. Dr. Mustafa iekler

Istanbul Medeniyet University Faculty of Arts and Sciences Faculty Member
mustafa.cicekler[at]medeniyet.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9574-1025

Mustafa iekler graduated from Istanbul University Faculty of Letters, Department of Persian Language and Literature in 1986. The same year he was appointed as a research assistant to the department he had graduated from and became a member of the faculty. He gained his Master Degree from the Social Sciences Institute in 1989, and his Doctorate in 1994. He became an associate professor in the year of 2000 and became a professor in 2006. His field of work is classic Persian literature and Turkish literature. He has published articles and books on the mentioned fields. Currently he is a faculty member at Istanbul Medeniyet University, Faculty of Arts and Humanities. He is a principle member of Turkish Academy of Sciences (TÜBA).

Dr. Abdüllatif eviker

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ğretim yesi
abdullatif.ceviker[at]medeniyet.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8349-0070

Dr. Abdüllatif eviker, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun oldu. Doktora derecesini 2005 yılında Marmara Üniversitesi İktisat Tarihi bilim dalında tamamladı. Akademik kariyeri boyunca Marmara ve Gaziantep niversitelerinin iktisat bölümlerinde görev yapan eviker, halen İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde ğretim yesi olarak çalışmaktadır. 2017-2018 akademik yılında İngiltere'deki University of Reading'de ziyaretçi araştırmacı olarak bulunan yazar; mevcut görev yerinde iktisat tarihi, g tarihi, teknolojik yayılma ve iktisat ahlakı alanlarında araştırmalar yapmakta ve dersler vermektedir.

Dr. Abdüllatif eviker

Istanbul Medeniyet University Faculty of Political Sciences Faculty Member
abdullatif.ceviker[at]medeniyet.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8349-0070

Dr. Abdüllatif eviker graduated from Istanbul University, Faculty of Political Sciences. He received his Ph.D. in Economic History from Marmara University in 2005. Having previously served in the departments of economics at Marmara University and Gaziantep University, eviker is currently a faculty member at Istanbul Medeniyet University, Faculty of Political Sciences. He was a visiting researcher at the University of Reading (UK) during the 2017-2018 academic year. His current research and teaching focus on economic history, the history of migration, technological diffusion, and economic ethics.

Dr. Elif eviker

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

elif.namoglu[at]medeniyet.edu.tr

ORCID: 0000-0002-0696-4180

Dr. Elif eviker İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı (2009) ve Fars Dili ve Edebiyatı (2010) bölümlerinden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Ebû Abdullah Muhammed es-Semer-kandî'nin *Muhtasaru'l-Velâye* adlı tasavvufî eserinin tahkikli neşrini hazırlayarak yüksek lisansını (2012), Fatih dönemi şairi Kabûlî'nin ikinci Farsça divanı hakkında doktora tezini (2018) tamamladı. İstanbul Medeniyet Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı (2011-2020). Halen İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde öğretim üyesidir.

Dr. Elif eviker

Istanbul Medeniyet University Faculty of Arts and Sciences Faculty Member

elif.namoglu[at]medeniyet.edu.tr

ORCID: 0000-0002-0696-4180

Dr. Elif eviker graduated from Istanbul University, Faculty of Letters, with degrees in Arabic Language and Literature (2009) and Persian Language and Literature (2010). She completed her Master's degree at Istanbul University, Graduate School of Social Sciences, in 2012 with a critical edition of Abu Abdullah Muhammad al-Samarqandi's sufi work, *Muhtasaru'l-Velâye*. In 2018, she received her Ph.D. from the same institution with a dissertation on the second Persian Divan of Qabuli, a poet of Mehmed the Conqueror era. Having served as a research assistant at Istanbul Medeniyet University and Istanbul University between 2011 and 2020, she is currently a faculty member at Istanbul Medeniyet University.

İçindekiler

Takdimler ve Sunuş

Özet 23

Önsöz 31

Osmanlı Saray Kütüphaneleri ve
Topkapı Sarayı'nda III. Ahmed'in Kurduğu Kütüphane 45

İSMAİL ERÜNSAL

III. Ahmed Kütüphanesi'nin Kuruluş Serüveni:
İnşa Edenler, Malzemeler ve Harcamalar 67

ABDÜLLATİF ÇEVİKER

III. Ahmed Kütüphanesi: Mimarisi ve Onarımları 153

HALİME NEVHİZ DENİZ KOYUKAN
SEVİNÇ ÖZEK ÇELİK
ZEYNEP İNAN OCAK

III. Ahmed Kütüphanesi'nin Süslemeleri 183

ZEKİYE UYSAL

III. Ahmed Kütüphanesi Kitapları ve Kütüphanecilik 229

AHMET CİHAN
MUSTAFA ÇİÇEKLER

III. Ahmed Kütüphanesi Kitap İâre (Ödünç) Defteri 281

MERVE ÇAKIR KOLİKOĞLU

III. Ahmed Kütüphanesi Defterlerinin Teşekkülü ve Kütüphane Koleksiyonu	295
MUSTAFA ÇİÇEKLER ELİF ÇEVİKER	
EK - 1	
Sultan III. Ahmed'e Ait Kütüphâne ve İmaret Vakıfları Vakfiyesi	315
AHMET CİHAN MUSTAFA ÇİÇEKLER	
EK - 2	
Kütüphane Masraf Defteri	413
MUSTAFA ÇİÇEKLER AHMET CİHAN	
EK - 3	
III. Ahmed Kütüphanesi Kitap Listesi	539
ELİF ÇEVİKER MUSTAFA ÇİÇEKLER	
EK - 4	
Anapa Kalesi Müftüsü El-Hâc Hüseyin Efendi'nin Arzuhâli ve Talep Ettiği Kitaplar	927
AHMET CİHAN MUSTAFA ÇİÇEKLER	
EK - 5	
Çerkes İsmail Efendi'nin Çerkesistan'da İnşa Ettiği Cami ve Medrese İçin Talep Edilen Kitaplar	939
AHMET CİHAN MUSTAFA ÇİÇEKLER	
EK - 6	
Medine II. Mahmud Medresesi Kütüphanesine Gönderilen Kitaplar	945
AHMET CİHAN MUSTAFA ÇİÇEKLER	
EK - 7	
III. Ahmed Kütüphanesi İâre/Ödünç Defteri (1858-1893)	947
MERVE ÇAKIR KOLİKOĞLU	
Dizin	975

Table of Contents

Preface

Abstract 27

Foreword 37

Ottoman Palace Libraries and the Library Founded
by Ahmed III in the Topkapı Palace 45

İSMAİL ERÜNSAL

The Foundation Process of the Library of Ahmed III:
Builders, Materials, and Expenditures 67

ABDÜLLATİF ÇEVİKER

The Library of Ahmed III: Architecture and Restorations 153

HALİME NEVHİZ DENİZ KOYUKAN
SEVİNÇ ÖZEK ÇELİK
ZEYNEP İNAN OCAK

The Decorations of the Library of Ahmed III 183

ZEKİYE UYSAL

The Library of Ahmed III: Books and Librarianship 229

AHMET CİHAN
MUSTAFA ÇİÇEKLER

The Lending Register of the Library of Ahmed III 281

MERVE ÇAKIR KOLİKOĞLU

The Formation of the Registers of the Library of Ahmed III and the Library Collection	295
MUSTAFA ÇİÇEKLER ELİF ÇEVİKER	
APPENDIX-1	
The Foundation Deed of Sultan Ahmed III's Library and Imaret	315
AHMET CİHAN MUSTAFA ÇİÇEKLER	
APPENDIX-2	
The Library Expenditure Register	413
MUSTAFA ÇİÇEKLER AHMET CİHAN	
APPENDIX-3	
The Book List of the Library of Ahmed III	539
ELİF ÇEVİKER MUSTAFA ÇİÇEKLER	
APPENDIX-4	
The Petition of El-Hac Huseyin Efendi, the Mufti of Anapa Fortress, and the Books He Requested	927
AHMET CİHAN MUSTAFA ÇİÇEKLER	
APPENDIX-5	
The Books Requested for the Mosque and Madrasa Built by Cherkes Ismail Efendi in Circassia	939
AHMET CİHAN MUSTAFA ÇİÇEKLER	
APPENDIX-6	
Books Sent to the Library of the Madrasa of Mahmud II in Medina	945
AHMET CİHAN MUSTAFA ÇİÇEKLER	
APPENDIX-7	
The Lending Register of the Library of Ahmed III (1858–1893)	947
MERVE ÇAKIR KOLİKOĞLU	
Index	975

Bu çalışma; kitap sevdalısı, okuyucusu ve bağışçısı merhum
Dr. Mehmet Sami Benli (1942-2021) ve kütüphanesini
oluşturan binlerce kitabı sayfa sayfa gözden geçiren
kıymetli eşi **Hülya Benli**'ye ithaf olunur.

Osmanlı döneminden itibaren pek çok nitelikli âlim
yetiştiren bir şehir olan Gaziantep'te doğup yetişen
Dr. Mehmet Sami Benli'yi (1942-2021) küresel salgın
döneminde aynı şehirde kaybettik. Gençliğinden ömrünün
sonuna kadar özenle biriktirdiği kitap koleksiyonunda yer
alan 28 adet yazma, 1813 adet eski harfli nadir basma,
372 adet yeni harfli Türkçe basma ve 84 adet yabancı
dillerdeki eserleri (2297 kitaplık koleksiyon) sağlığında
Süleymaniye Kütüphanesi'ne bağışlamıştı. On binin
üzerinde eserden oluşan koleksiyonu ise, vefatının hemen
öncesi vasiyeti ve kıymetli eşi Hülya Benli Hanımefendi'nin
de rızası ile Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Kütüphanesi'ne bağışlanmıştır.

Ruhu şâd olsun.

Özet

III. Ahmed Kütüphanesi kitabı, Enderun Kütüphanesi'ni yalnızca bir saray yapısı ya da değerli kitapların toplandığı bir mekân olarak ele almaz. Bunun ötesinde, Osmanlı dünyasında bilginin nasıl üretildiğini, düzenlendiğini ve kullanıldığını gösteren bir kurum olarak inceler. Kitapta yer alan yazılar, Osmanlı'da ilmî faaliyetlerin durağan olmadığını; aksine siyasî ve sosyal şartlara bağlı olarak şekillendiğini ortaya koyar. Tüm yazılar, bu süreçlerin siyasetle, estetik ve kültürel tercihlerle, maddî medeniyetle ve gündelik hayatla ilişkisini anlamaya yönelik bir çabanın ürünüdür. Bu çerçevede III. Ahmed Kütüphanesi, yalnızca bir kültürel miras unsuru olarak görülmez. İnşa edilen, süslenen, onarılan, idare edilen ve kullanılan canlı bir mekân olarak ele alınır. Kütüphane; yalnızca kitaplar ve bina üzerinden değil, baniler, inşa edenler, görevliler, kurallar ve teamüller üzerinden de okunur. Okuyucunun, yazılar aracılığıyla kütüphaneyi kimi zaman bir padişahın kişisel ilgi ve tercihleri içinde, kimi zaman bir arşiv belgesi ya da defter kaydında, kimi zaman da mimari ve tezeyinatındaki bir ayrıntıda görmesini sağlamak kitabın temel amaçları arasındadır.

Kitabın ilk makalesi olan ve İsmail Erünsal tarafından kaleme alınan "Osmanlı Saray Kütüphaneleri ve Topkapı Sarayı'nda III. Ahmed'in Kurduğu Kütüphane" başlıklı yazıda,

kütüphanenin Osmanlı saray kütüphaneleri geleneği içindeki yeri belirlenir. Yazıda, Osmanlı padişahlarının ve yöneticilerinin kitapla kurduğu ilişki analiz edilir ve saray kütüphanelerinin ortaya çıkış süreci incelenir. Bu değerlendirmeye göre III. Ahmed döneminde kurulan kütüphane, ani bir yenilik olarak değil, uzun bir tarihsel sürecin ve birikimin sonucu olarak ele alınır.

Abdüllatif Çeviker'in "III. Ahmed Kütüphanesi'nin Kuruluş Serüveni: İnşa Edenler, Malzemeler ve Harcamalar" başlıklı yazısı, kütüphanenin inşa sürecini merkeze alır. Çalışmanın temel kaynağını inşaat masraf defterleri oluşturur. Kütüphanenin temel atma merasiminden açılışına kadar geçen süreç ayrıntılı biçimde incelenir. Yapının nasıl inşa edildiği sorusu, yalnızca mimari bir mesele olarak ele alınmaz. İş gücü, malzeme temini, organizasyon ve maliyet gibi unsurlar birlikte değerlendirilir. Böylece bir bilim ve kültür kurumunun fiziki altyapısının, fikrinin ortaya çıkışından açılışına kadar geçen süreç somut biçimde gözler önüne serilir.

III. Ahmed Kütüphanesi'nin mimarisi ile birlikte tamir ve bakım süreçlerini ele alan Halime Nevhiz Deniz Koyukan, Sevinç Özek Çelik ve Zeynep İnan Ocak'ın ortak yazısında, yapının özgün durumu ile zaman içinde geçirdiği değişiklikler birlikte değerlendirilir. Yazıda, yapısal ve mimari bütünlüğün nasıl korunduğu ve binanın bugünkü hâline nasıl ulaştığı tartışılır. Bu yaklaşım, kütüphane binasını yalnızca inşa edildiği anla sınırlamadan, uzun süreli varlığı üzerinden değerlendirmeye imkân tanır.

Zekiye Uysal'ın yazısı, kütüphanenin tezyinatına odaklanır. Mermerler, çiniler, alçı süslemeler ve sedef kakmalı detaylar ayrıntılı biçimde ele alınır. Bu unsurlar üzerinden III. Ahmed Kütüphanesi, Lâle Devri'nin estetik anlayışıyla ilişkilendirilir. Yapının işlevsel yönlerinden ziyade mimari ve tezyinî özellikleri üzerinden taşıdığı sembolik anlamlar vurgulanır.

Ahmet Cihan ve Mustafa iekler'in "III. Ahmed Kütüphanesi Kitapları ve Kütüphanecilik" başlıklı makalesinde III. Ahmed Kütüphanesi bir kurum olarak ele alınır. Vakfiye ve arşiv belgelerine dayanan çalışmada, kütüphanenin idaresi, görevlileri ve kitap koleksiyonu incelenir. Belgeler üzerinden hem okuyucu profili değerlendirilir hem de bu profilde zamanla meydana gelen değişimlere dikkat çekilir. Bu sayede kütüphane, yalnızca kitapların ve binanın ötesinde, düşünce aktarımını sağlayan kurumsal bir yapı olarak anlaşılmaya çalışılır.

Merve akır'ın yazısı, kitap iâre (ödünç verme) defteri üzerinden okuma pratiklerine odaklanır. 1858–1893 yıllarına ait kayıtların kullanıldığı çalışmada, kimlerin hangi kitapları talep ettiği incelenir ve hangi ilim alanlarına daha fazla ilgi gösterildiği ortaya konur. Bu veriler, saray çevresindeki okuma kültürünü ve alışkanlıklarını somut biçimde görmeyi mümkün kılar.

Mustafa iekler ve Elif eviker'in "III. Ahmet Kütüphanesi Defterlerinin Teşekkülü ve Kütüphane Koleksiyonu" başlıklı çalışması; vakfiye, katalog defterleri ve arşiv kayıtları üzerinden kütüphane defterlerinin nasıl hazırlandığını ele alır. Yazıda, Sultan III. Ahmed'in bizzat hatt-ı hümâyunu ile vakfettiği kitapların tasnif edilme biçimi incelenir. Defterlerin fiziksel özellikleri ve kayıt düzeni ayrıntılı olarak değerlendirilir. Ayrıca kitapların kimler tarafından bağışlandığı ve hangi kitapların hangi kurumlara ya da şahıslara gönderildiği de kayıtlar üzerinden takip edilir. Kütüphanenin çekirdeğini oluşturan bu koleksiyon, aynı zamanda padişahın ilme ve yazıya bakışını yansıtan bir belge niteliği taşır. Kitabın bu son yazısı, III. Ahmed Kütüphanesi'ndeki bilgi düzeninin arkasındaki zihniyeti ve bürokratik yapıyı görünür kılar.

Yazıların tamamı birlikte okunduğunda III. Ahmed Kütüphanesi, tek boyutlu bir tarih konusu olmanın ötesinde; inşa edilen, süslenen, kullanılan, okunan ve kayda geçirilen canlı

bir yapı olarak karşımıza çıkar. Kitabın sonunda yer alan Ekler bölümünde, kütüphanenin kuruluşu, finansmanı ve işleyişi hakkında bilgi veren vakfiye metinleri, inşaat ve masraf defterleri, kitap listeleri, ödünç verme defteri ve devletin farklı bölgelerinden gelen talepler doğrultusunda gerçekleşen kitap hareketleri yer alır. Kitabın birincil kaynaklarını oluşturan bu belgeler, yeni araştırmalar ve karşılaştırmalı çalışmalar için bir başlangıç noktası oluşturmak üzere araştırmacıların kullanımına sunulmuştur.

Abstract

The book on the Library of Ahmed III does not approach the Enderun Library merely as a palace structure or as a place where valuable books were gathered. It also considers the library as an institution that demonstrates how knowledge was produced, organised and utilised in the Ottoman world. The articles included in the book reveal that scholarly activities in the Ottoman Empire were not static; on the contrary, they were shaped according to political and social conditions. All of the articles are the product of an effort to understand the relationship of these processes with politics, aesthetic and cultural preferences, material civilisation, and everyday life. Within this framework, the Library of Ahmed III (Enderun Library) is not seen only as an element of cultural heritage. It is considered as a living space that was built, decorated, repaired, administered, and used. The library can be understood not only through its books and building, but also through its patrons, builders, officials, rules and customs. One of the main purposes of the book's is to encourage readers to explore the library through the articles, viewing it sometimes through the personal interests and preferences of a sultan, sometimes as an archival document or register entry, and sometimes as an architectural or decorative detail.

The first article of the book, written by İsmail Erünsal and titled “Ottoman Palace Libraries and the Library Founded by Ahmed III in the Topkapı Palace” (*Osmanlı Saray Kütüphaneleri ve Topkapı Sarayı’nda III. Ahmed’in Kurduğu Kütüphane*) determines the place of the library within the tradition of Ottoman palace libraries. In the article, the relationship of Ottoman sultans and administrators with books is analysed, and the process of the creation of palace libraries is examined. According to this evaluation, the library established during the reign of Ahmed III is considered not as a sudden innovation, but as the result of a long historical process and accumulation.

Abdüllatif Çeviker’s article titled “The Foundation Process of the Library of Ahmed III: Builders, Materials, and Expenditures” (*III. Ahmed Kütüphanesi’nin Kuruluş Serüveni: İnşa Edenler, Malzemeler ve Harcamalar*) focuses on the construction process of the library. The main sources of the study are construction expense registers. The period from the foundation ceremony of the library to its opening is examined in detail. The question of how the building was constructed is not approached from a purely architectural perspective, but rather as an interdisciplinary endeavour that involves the insights of relevant fields such as history and sociology. The evaluation process encompasses a multifaceted analysis of key elements, including labour, material supply, organisational structure, and financial costs. In this sense, the physical infrastructure of a scientific and cultural institution is presented in concrete terms, from the conceptualisation of its idea to its inauguration.

In the joint article by Halime Nevhiz Deniz Koyukan, Sevinç Özek Çelik, and Zeynep İnan Ocak, which deals with the architecture of the Library of Ahmed III together with its repair and maintenance processes, the original state of the building and the changes it underwent over time are evaluated

together. The article discusses how the structural and architectural integrity was preserved and how the building reached its present condition. This approach enables the evaluation of the library building to extend beyond its construction period and encompass its long-term existence.

Zekiye Uysal's article focuses on the decoration of the library. Marbles, tiles, plaster ornaments, and mother-of-pearl inlaid details are examined in detail. Through these elements, the Library of Ahmed III is associated with the aesthetic understanding of the Tulip Era. Rather than the functional aspects of the building, the symbolic meanings it carries through its architectural and decorative features are emphasised.

In the article by Ahmet Cihan and Mustafa Çiçekler titled "The Library of Ahmed III: Books and Librarianship" (*III. Ahmed Kütüphanesi Kitapları ve Kütüphanecilik*) the Library of Ahmed III is handled as an institution. Based on the vakfiye and archival documents, the administration of the library, its officials, and its book collection are examined. The documents provide a comprehensive evaluation of the reader profile, highlighting the evolution of this profile over time. This approach seeks to position the library as an institutional framework facilitating the dissemination of knowledge beyond the confines of books and the physical building.

In her article, Merve Çakır examines reading practices through the lens of the book loan register. The study examines records from 1858–1893 to identify the most frequently borrowed books and the subjects that attracted the most interest. These data provide a clear insight into the reading culture and habits around the palace.

The study by Mustafa Çiçekler and Elif Çeviker titled "The Formation of the Registers of the Library of Ahmed III and the Library Collection" (*III. Ahmet Kütüphanesi Defterlerinin Teşekkülü ve Kütüphane Koleksiyonu*) addresses how library

registers were prepared through vakfiye documents, catalogue registers, and archival records. In the article, the classification of the books endowed personally by Sultan Ahmed III with his own imperial handwriting is examined. The physical features of the registers and the order of entries are evaluated in detail. In addition, who donated the books and which books were sent to which institutions or individuals are also traced through the records. This collection, which forms the core of the library, also reflects the sultan's view of knowledge and writing. The final article of the book provides a comprehensive analysis of the mentality and bureaucratic structure behind the order of knowledge in the Library of Ahmed III. When all of the articles are read together, the Library of Ahmed III ceases to be a one-dimensional historical subject. It appears as a living structure that was built, decorated, used, read, and recorded.

In the Appendices section at the end of the book, vakfiye texts, construction and expense registers, book lists, the loan register, and book movements realised in line with demands coming from different regions of the state are included. These provide information about the establishment, financing, and functioning of the library. These documents, which constitute the primary sources of the book, are presented for the use of researchers in order to form a starting point for new studies and comparative research.

Önsöz

III. Ahmed dönemine kadar kamuya ait çeşitli birimlerde, hanedanın ikamet ettiği haremde ve yöneticilerin konaklarında, her ne kadar “kitaplık” adı verilen mekânlarda dinî ve din dışı eserler mevcut idiyse de, Osmanlıların başkenti İstanbul’da, yönetim merkezi Topkapı Sarayı bünyesinde ilk defa müstakil bir kütüphane 1719 yılında inşa edilmiştir. Bu tarihe kadar neden bağımsız bir kütüphane düşünülmediği ya da inşa edilmediği sorusunun cevabı, Osmanlı yönetici-siyasî seçkinlerinin bilgi üretimine ve bilime yaklaşımıyla doğrudan ilişkili görülmelidir. Osmanlı siyasî eliti, 18. yüzyılın başlarına kadar yönetim bilgisini dar bir meritokratik çevreyle sınırlamayın uygun bulmuş; bu nedenle bürokrasi elitinin, iç hazinede muhafaza edilen kitaplar ile farklı kurumsal yapılarda yer alan kitaplıklardaki eserler aracılığıyla ihtiyaç duyduğu bilgilere zaten erişebildiği kabul edilmiştir.

Doğu-Batı toplumları arasındaki ilişkiler bağlamında uzun bir süre dayanıklılığı ve gücü sınanmış, bu nedenle “Devlet-i ebed-müddet” olarak adlandırılmış olan sistem içerisinde Osmanlı yönetici elitinin zihin dünyasında, yeni olan bir şeye ihtiyaç bulunmadığı düşüncesi yerleşmiş görünmektedir. 18. yüzyıl başında, daha önce Devlet-i ebed-müddet olarak tanımlanan bu sistem, ne Osmanlı toplumunu yönetmekte ne de Batılı büyük güçler karşısında mücadelesini sürdürmekte,

klasik bilgi üretme metodolojisi ve kaynakları dışında başka bir şeye ihtiyaç duymadığı iddiasını muhafaza ediyordu. Bir yandan bu iddia muhafaza edilirken, bir yandan da Osmanlı devlet sistemi ve bu çatı altında faaliyet yürüten kadrolar açısından 18. yüzyıl hem içeride hem de dışarıda karşılaşılan muhtemel riskler ve sorunlarla yüzleşilen bir dönem olmuştur.

Sarayda Sultan III. Ahmed tarafından inşa edilen kütüphane, bir yönüyle mevcut bilgi birikiminin ve buna ait somut kaynakların bir arada, görünür biçimde sergilenmesini, muhafaza edilmesini ve Enderun'da yetişmekte olan geleceğin yetenekli genç bürokrat adaylarının bu birikimden düzenli olarak istifade etmesini amaçlamıştır. Aynı zamanda eski ve yeni saray görevlilerinin de bu kaynaklardan yararlanması öngörülmüştür. Bu iki amaca ek olarak üçüncü bir unsurdan da söz edilebilir: Rusların Kafkasya bölgesinde Osmanlı toprakları üzerindeki baskısı karşısında, Osmanlılar ilk defa, devletin elindeki klasik kitapları kullanarak bölgede İslâmı tebliğ faaliyetlerini başlatmıştır. Kafkasya'ya klasik İslâm düşüncesinin bilgi birikimini ihtiva eden eserlerin aktarılması yoluyla Osmanlı Devleti, bölgede Müslüman kitlelerden oluşan geniş bir savunma hattı oluşturmayı ve Ruslarla uzun süreli bir mücadele yürütmeyi başarmıştır.

Bu süreçte Osmanlı devlet eliti, mevcut bilgi üretim mekanizması ve ona bağlı kaynaklar ile kurumların gelecekteki ihtiyaçları ve talepleri karşılayamayacağı yönünde belirgin bir endişe taşımamaktaydı. Böyle bir düşünce tebellür etmediği için, yaratıcı (creative) bilgiyi ortaya çıkarmaya yönelik yeni teşebbüsler de gündeme gelmemiştir. Osmanlı siyasi eliti; mevcut üretim ilişkileri, ekonomi politikası ve bürokratik yapısı itibarıyla toplumda aşırı zenginleşmeye imkân tanımadığından, görev ya da entelektüel merak saikiyle rasyonel bilginin ve bilimin peşinden gidebilecek bir sivil inisiyatif, embriyo düzeyinde bile ortaya çıkmamıştır. Dahası, Osmanlı patronaj sisteminin bir tezahürü olarak, devlet ve din kurumunun parçası olan ilmiye sınıfı içerisinde de bu yönde bir

gelişme vuku bulmamıştır. Bu durumun çarpıcı bir örneği olarak, teorik fizik ve bilim tarihinde çığır açıcı bir eser olan Isaac Newton'un *Principia Mathematica* adlı çalışması 1687'de yayımlandıktan sonra, eserdeki bilgilerin Osmanlı ilim dünyasına resmen erişmesi için hemen hemen yüz yıl beklemek gerekiyordu.

18. yüzyıl başında inşa edilen III. Ahmed Kütüphanesi'nde yer alan ve halka açık olmayan sanat ve ilim kitap koleksiyonları, daha önce de belirtildiği üzere, başta yetişmekte olan bürokrasi eliti olmak üzere kıdemli bürokratların, yönetici saraylarının ve hanedan mensuplarının istifadesine sunulmuştur. Türklerin yönetim perspektifini yansıtmalarının yanı sıra mimarlık tarihi açısından da önemli bir yapı olan Topkapı Sarayı'nı tamamlayıcı bir unsur olarak bir kütüphanenin müstakil biçimde inşa edilmesi, Sultan III. Ahmed'in İstanbul'da, Boğaziçi'nde ve Haliç çevresinde teşekkül ettirdiği yeni kültürel atmosferle bütünleşen bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar bu yeni durumun, bilgi üretme metodolojisi ve bilimi geliştirme sürecinde açık bir yön değişikliğine işaret etmese de, Osmanlı yönetim elitinin ve doğrudan sarayın halkla mutluluğu ve sevinci paylaşma pratiğiyle birlikte düşünüldüğünde, ayrı bir anlam kazandığı söylenebilir.

Bu bağlamda III. Ahmed Kütüphanesi, sarayda kitap koleksiyonunu barındıran bir yapı olarak değil, Osmanlı dünyasında bilgi üretimiyle ilgili bir kurum olarak ele alınmalıdır. Saray kompleksindeki konumu ve kullanıcı profili, ilmî faaliyetin siyasî ve kültürel şartlardan ayrı oluşmadığını göstermektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde III. Ahmed Kütüphanesi kitabı, III. Ahmed Kütüphanesi'ni salt bir saray yapısı ya da değerli kitapların toplandığı bir mekân olarak değerlendirmenin ötesinde, Osmanlı dünyasında bilginin nasıl üretildiğini, düzenlendiğini ve kullanıldığını gösteren bir kurum olarak ele alır. Kitapta yer alan yazılar; Osmanlı'da ilmî çalışmaların durağan olmadığını, siyasî ve sosyal şartlara göre şekillendiğini yansıtmaktadır. Yazıların tümü bu süreçlerin siyasetle,

estetik ve kültürel tercihlerle, maddî medeniyet ve gündelik hayatla olan ilişkisini anlamaya yönelik bir çaba olarak ortaya çıkmıştır.

Bu çerçevede III. Ahmed Kütüphanesi, sadece kültürel miras olarak görülmez; inşa edilen, süslenen, onarılan, idare edilen ve kullanılan canlı bir mekân olarak ele alınır ve yalnızca kitaplar ve bina üzerinden değil, baniler, inşa edenler, işletenler, kurallar ve alışkanlıklar üzerinden de okunur. Okuyucunun yazılar vasıtasıyla kütüphaneyi bazen bir padişahın kişisel merak ve tercihlerinde, bazen bir arşiv belgesi ve defter kaydında, bazen de mimarî ve tezyinattaki bir detayda görmesini sağlamaya çalışmak, kitabın amaçları arasındadır.

Bu eser tematik olarak Osmanlı kütüphane geleneği içinde kalmak kaydıyla III. Ahmed Kütüphanesi'nin hem maddî hem de kurumsal bir yapı olarak inşası üzerine kurgulanmıştır. Kitapta oluşturulan bölümler, kütüphane geleneğinin açıklanması, mekânın somut olarak inşasından soyut bilgi üretimine ve oradan da kurumsal sürekliliğe uzanan bir eksenle teşekkül etmiştir.

İsmail Erünsal, III. Ahmed Kütüphanesi'ni müstakil bir oluşum olarak değerlendirmek yerine, onu Osmanlı saray kütüphaneleri geleneği içinde tarihsel arka planla desteklenmiş bir çerçeve dâhilinde ele almıştır. Bu çerçeve içinde Abdüllatif Çeviker, kütüphanenin inşa sürecini maliyet, malzeme ve iş gücü üzerinden inceleyerek kütüphane binasının maddî boyutunu tahlil etmiştir. İnşaat defterlerine dayanan bu analiz, kütüphaneyi soyut bir fikir olmaktan çıkararak fiziksel varlığa sahip bir kurum olarak ortaya koymuştur.

Kütüphanenin maddî varlığı, Halime Nevhiz Deniz Koyukan ve çalışma arkadaşlarının hazırladığı metinde, zaman içindeki yapısal dönüşümler ve restorasyon süreçleri bağlamında ele alınmıştır. Fiziksel varlığın sürdürülebilirliğini açıklayan bu çalışma, Zekiye Uysal'ın tezyinata odaklanan incelemesiyle ikmal

edilmiştir. Böylece yapının süsleme unsurları üzerinden Lale Devri'nin estetik anlayışı ve kütüphanenin taşıdığı sembolik anlamlar analiz edilmiştir. Bu şekilde kütüphane binası, yalnızca işlevsel bir mekân olmanın ötesinde, dönemin toplumsal ve siyasal zihniyetini yansıtan bir sanat eseri olarak sunulmuştur.

Kütüphanenin maddî ve estetik olarak inşasının ardından fonksiyonel ve kurumsal niteliği incelenmiştir. Ahmet Cihan ve Mustafa Çiçekler'in vakfiye ve arşiv belgelerine dayalı çalışması, kütüphaneyi idaresi, personeli ve işleyişiyle birlikte yaşayan bir siyasî, sosyal ve kültürel kurum olarak ele almıştır. Bu kurumsal yapı içindeki kullanıcıların ve idarenin uygulamaları ise Merve Çakır'ın iâre defterleri üzerine yaptığı incelemeyle ortaya çıkarılmıştır. Çakır'ın analizi, kütüphanenin entelektüel etkisini, okuma alışkanlıkları ve ilgi duyulan ilim alanları üzerinden verilerle ortaya koymaktadır.

Mustafa Çiçekler ve Elif Çeviker, kütüphaneyi oluşturan defterlerin teşekkül süreci ile kataloglama düzenine odaklanarak bilgi üretiminin ardındaki bürokratik ve zihnî altyapıyı açığa çıkarmıştır. Kitabın sonunda yer alan belgeler bölümünde ise vakfiye, inşaat defteri ve kitap listeleri araştırmacıların kullanımına sunulmuştur. Bu çalışma böylece, somut ve soyut varlığın tahlilinin ötesine geçerek yeni araştırmalar için belge ve bilgi bakımından müracaat edilecek bir başvuru kaynağı niteliği kazanmıştır.

Netice olarak eser, binadan kuruma, somut harcamalardan soyut bilgi üretimine uzanan bütüncül bakış açısıyla III. Ahmed Kütüphanesi'ni Osmanlı medeniyetinin canlı ve işleyen bir unsuru olarak yeniden inşa etmektedir.

Bu çalışma boyunca bir teşekkürden daha fazlasını hak eden çok sayıda değerli insan olduğu unutulmamalıdır. III. Ahmed Kütüphanesi'nin inşaat defterinin yayımlanması teşebbüsü, 2010'lu yıllarda Topkapı Sarayı'nda görevli bulunan Ahmet Haluk Dursun (ö. 2019) ile paylaşılmıştır. Düşünmeye

bırakılan bu çalışmanın kitap hâlini alması için hayli zaman geçmesi adeta mukaddermiş. Bu itibarla ilk teşekkür, vefatı nedeniyle Haluk Dursun'un manevî şahsınadır. Kütüphanenin vakfiyesini, yakın zaman önce kaybettiğimiz kıymetli dost ve meslektaş Mustafa Küçükaşçı (ö. 2023) bizlerle paylaştı; kitabın yayımlandığını göremedi, mekânı nur olsun.

III. Ahmed Kütüphanesi'nin vakfiyesi, padişah tarafından vakfedilen kitapların yer aldığı yazma nüsha ile kütüphanenin mevcut hâlinin fotoğrafları Millî Saraylar Başkanlığı tarafından sağlandı. Başkan Dr. Yasin Yıldız, Prof. Dr. Abdülhamit Tüfekçioğlu ve çalışma arkadaşlarına teşekkür borçluyuz.

Topkapı Sarayı Başkanı İlhan Kocaman, kütüphanenin son durumunu görmek üzere ziyaretine izin verdi; kütüphane sorumlusu Merve Çakır ile tanışmamıza vesile oldu, ayrıca teşekkür ederiz.

İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Aras Neftçi, bu kitabı hazırlayanları Taşkışla binasındaki odasında ağırlamış; inşaat defterinde yer alan bazı kavramların anlaşılması hususunda doyurucu bilgiler vermiştir. Çalışmanın muhtevasına dair ufuk açıcı değerlendirmelerde bulunduğu için müteşekkirimiz. İnşaat defterindeki değerlendirmelere katkılarından dolayı Mustafa Özer'e teşekkür ederiz.

Kütüphaneye bizzat padişah III. Ahmed tarafından vakfedilen kitapların kayıt defterinin de bu çalışmaya eklenmesinin isabetli olacağını Abdurrahman Atçıl önermiş ve bizlere destek olmuştur; kendisine müteşekkirimiz. Hazırladığımız defterdeki Kur'an ve tefsire dair kitapları Mehmet Akif Alpaydın, hadis ilmine dair kitapları Mustafa Celil Altuntaş gözden geçirmiştir. Tashih ve önerileri için ayrı ayrı teşekkür borçluyuz. Eseri titizlikle okuyarak dipnot ve kaynakçanın düzenlenmesine katkıda bulunan genç meslektaşımız Enes Güllü'ye müteşekkirimiz.

Foreword

Until the reign of Ahmed III, although religious and secular works were available in spaces called “libraries” in various public institutions, such as the harem where the royal family resided and the residences of administrators, the first independent library in the Ottoman capital of Istanbul was built in 1719 within the Topkapı Palace, the center of government. The question of why an independent library had not been envisioned or constructed prior to this date is directly related to the Ottoman ruling and political elite’s approach to knowledge production and learning. Until the early eighteenth century, the Ottoman political elite considered it appropriate for administrative knowledge to remain confined to a narrow meritocratic circle. It was therefore assumed that the bureaucratic elite already had access to the information they required through books preserved in the inner treasury and through collections located within various institutional settings.

Within the context of relations between Eastern and Western societies, the Ottoman system, whose resilience and power had been tested over a long period, came to be described as the *Devlet-i ebed-müddet* (the Eternal State). Within this system, it appears that the Ottoman ruling elite developed a mindset according to which there was no need for anything fundamentally new. At the beginning of the eighteenth

century, this system, previously characterised as the Eternal State, continued to maintain the claim that it required nothing beyond its classical methods and sources of knowledge production in order to govern Ottoman society or to sustain its struggle against the major Western powers. While this claim was being upheld, the eighteenth century simultaneously became a period in which the Ottoman state system and the cadres operating within it were confronted with potential risks and challenges, both internal and external.

The library within the palace was constructed under the patronage of Sultan Ahmed III with the aim of gathering existing bodies of knowledge and their tangible sources in a single place, making them visible and preserving them. It was also intended that talented young bureaucratic candidates being trained in the Enderun would make regular use of this accumulated knowledge. In addition, both former and current palace officials were expected to benefit from these resources. In addition to these two objectives, a third aspect can be identified. In response to Russian pressure on Ottoman territories in the Caucasus, the Ottomans, for the first time, initiated efforts to disseminate Islam in the region through the use of the classical books held by the state. By transmitting works containing the intellectual heritage of classical Islamic thought to the Caucasus, the Ottoman state succeeded in establishing a broad defensive line composed of Muslim communities in the region and in sustaining a long-term struggle against Russia.

During this process, the Ottoman state elite did not display a pronounced concern that the existing mechanisms of knowledge production, together with their associated sources and institutions, would be unable to meet future needs. Since such an awareness did not emerge, new initiatives aimed at generating creative knowledge likewise failed to materialise. Given its modes of production, political economy, and bureaucratic

structure, which did not allow for excessive accumulation of wealth, the Ottoman political elite did not give rise, even at an embryonic level, to a civil initiative that might pursue rational knowledge and science out of a sense of duty or intellectual curiosity. Moreover, as a consequence of the Ottoman patronage system, no such development emerged from within the *ilmiye*, the scholarly class that formed part of both the state and religious establishment. A striking illustration of this situation is provided by the case of Isaac Newton's *Principia Mathematica*, a groundbreaking work in the history of theoretical physics and science. Although it was published in 1687, it took nearly a century for the knowledge contained in this work to reach the Ottoman scholarly world through official channels.

The collections of artistic and scholarly books housed in the Ahmed III Library, constructed at the beginning of the eighteenth century and not open to the general public, were made available primarily to the emerging bureaucratic elite, as well as to senior bureaucrats, ruling palace households, and members of the dynasty. The construction of an independent library as a complementary element to Topkapı Palace, a structure of significance not only for reflecting the Turkish perspective on governance but also for the history of architecture, may be regarded as a development that was in harmony with the new cultural atmosphere fostered by Sultan Ahmed III in Istanbul, along the Bosphorus, and around the Golden Horn. Although this development did not signal an explicit shift in methods of knowledge production or in the advancement of science, it nonetheless acquires particular significance when considered alongside the Ottoman ruling elite's practice, and that of the palace itself, of sharing joy and celebration with the public.

In this context, the Ahmed III Library should be considered not merely as a structure housing book collections within the

palace, but as an institution related to knowledge production in the Ottoman world. Its location within the palace complex and the profile of its users demonstrate that scholarly activity was not independent of political and cultural conditions. From this perspective, the volume on the Ahmed III Library examines it not simply as a palace building or a repository of precious books, but as an institution that reveals how knowledge was produced, organised, and utilised in the Ottoman world. The contributions included in the book show that scholarly activity in the Ottoman Empire was not static, but rather shaped by political and social circumstances. All of the chapters represent an effort to understand the relationship between these processes and politics, aesthetic and cultural preferences, material civilisation, and everyday life.

Within this framework, the Ahmed III Library is not treated solely as a piece of cultural heritage, but as a living space that was constructed, ornamented, repaired, administered, and actively used. The library is examined not only through its books and building, but also through its patrons, builders, administrators, rules, and practices. One of the objectives of this work is to enable the reader to experience the library through the individual chapters, encountering it in the personal interests and preferences of a sultan, in an archival document or register entry, and in an architectural or decorative detail.

While remaining thematically within the Ottoman library tradition, this work is structured around the construction of the Ahmed III Library as both a material and an institutional entity. The sections of the book are organised along an axis that begins with an explanation of the library tradition, proceeds from the concrete construction of space to abstract knowledge production, and culminates in institutional continuity.

Rather than treating the Ahmed III Library as an isolated structure, İsmail Erünsal situates it within the broader tradition of Ottoman palace libraries, supported by a historical

background. Within this framework, Abdüllatif Çeviker examines the construction process of the library in terms of cost, materials, and labour, analysing the material dimension of the building. Based on construction registers, this study moves the library beyond an abstract idea and presents it as a physically existing institution.

The material existence of the library is addressed in the study prepared by Halime Nevhiz Deniz Koyukan and her colleagues, in the context of structural transformations and restoration processes over time. This work, which explains the sustainability of the building's physical fabric, is complemented by Zekiye Uysal's study focusing on ornamentation. Through the decorative elements, the aesthetic sensibilities of the Tulip Period and the symbolic meanings embodied by the library are analysed. In this way, the library building is presented not merely as a functional space, but as a work of art reflecting the social and political mentality of its time.

Following the examination of the library's material and aesthetic construction, its functional and institutional character is addressed. The study by Ahmet Cihan and Mustafa Çiçekler, based on foundation deeds and archival documents, considers the library as a living political, social, and cultural institution, together with its administration, staff, and operational practices. The practices of users and administrators within this institutional structure are revealed through Merve Çakır's analysis of loan registers (*i'âre defterleri*). This analysis demonstrates the library's intellectual impact through concrete data on reading habits and fields of scholarly interest.

In the concluding chapter, Mustafa Çiçekler and Elif Çeviker focus on the formation process of the registers that constituted the library and on cataloguing practices, thereby uncovering the bureaucratic and intellectual infrastructure underlying knowledge production. The documents section at the end of the book contains the endowment deed, construction ledger,

and book lists, which are available for researchers to use. In this manner, the work goes beyond the analysis of material and immaterial existence and acquires the character of a reference source providing documents and information for future research.

In conclusion, through its holistic perspective, ranging from building to institution and from concrete expenditures to abstract knowledge production, the volume reconstructs the Ahmed III Library as a living and functioning component of Ottoman civilisation.

Throughout this study, it should not be forgotten that many individuals deserve more than a simple expression of thanks. The idea of publishing the construction register of the Ahmed III Library was shared in the 2010s with Ahmet Haluk Dursun (d. 2019), who was then serving at Topkapı Palace. It seems as though it took quite a long time for this idea to be developed into a book, which is perhaps to be expected. Accordingly, the first expression of gratitude is owed to the memory of Haluk Dursun. The foundation deed of the library was shared with us by our dear friend and colleague Mustafa Küçükaşçı (d. 2023), whom we lost recently; he did not live to see the publication of the book, may his resting place be filled with light.

The foundation deed of the Ahmed III Library, the manuscript copy containing the books endowed by the sultan, and photographs showing the library's current condition were provided by the Directorate of National Palaces. We are indebted to its president, Dr. Yasin Yıldız, Prof. Dr Abdülhamit Tüfekçioğlu, and to their colleagues.

İlhan Kocaman, President of Topkapı Palace, granted permission for a visit to observe the current state of the library and facilitated our meeting with the library's curator, Merve Çakır; we extend our thanks to her as well.

Aras Neftçi, a faculty member at Istanbul Technical University, hosted the editors of this volume in his office at Taşkışla and provided illuminating explanations regarding certain concepts found in the construction register. We are grateful to him for his insightful assessments of the content of the study. We also thank Mustafa Özer for his contributions to the evaluation of the construction register.

We would like to thank Abdurrahman Atçıl for suggesting, and supporting, the inclusion in this study of the register recording the books endowed personally by Sultan Ahmed III. Mehmet Akif Alpaydın reviewed the Qur'an and tafsir books in the prepared register, while Mustafa Celil Altuntaş examined the works related to the science of hadith; we are indebted to both for their corrections and suggestions. Finally, we thank our young colleague Enes Güllü, who read the work with great care and contributed to the organisation of the footnotes and bibliography.

III. Ahmed Kütüphanesi, Osmanlı devletinde bilginin tesadüfi değil, nizâm-ı âlemden hikmet-i hükümete doğru uzanan bir eksenle üretildiğini ve dağıtıldığını gösteren çarpıcı bir örnek teşkil etmektedir. Bu kitap, III. Ahmed Kütüphanesi'ni yalnızca yüksek nitelikli kitapların toplandığı bir mekân olarak değil; inşa edilen, yönetilen ve sürekliliği sağlanan kurumsal bir yapı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürüyor.

Kitabın merkezinde, kütüphanenin inşa süreci ve kütüphane koleksiyonu yer alıyor. Temel atma töreninden açılışa kadar uzanan süreç iş gücünün organizasyonu, malzemeler, harcamalar ve denetim mekanizmalarıyla birlikte ele alınıyor. Ayrıca kütüphanenin tamir ve bakım süreçlerini incelenmesiyle, Osmanlı'da kurumsallık ve hafızaya önem veren bir idarî zihniyetin izleri bugüne taşıyor.

Kitap, kütüphanenin işleyişini meritokratik bürokrasi kavramı etrafında da tartışıyor. Görevlilerin seçimi, okuyucular, ödünç verme ve kataloglama düzeni; bilgiye erişimin belirli kurallar ve liyakat esasları çerçevesinde şekillendiğini ortaya koyuyor.

Son bölümde sunulan vakfiye, inşaat masraf defterleri, kitap listesi ve ödünç kayıtları kütüphanenin belgeler üzerinden izlenebilen canlı bir kurum olduğunu ortaya koyuyor. Bu yönüyle kitap, Osmanlı'da bilginin mimarisini, bürokrasisini, siyasetini ve zihniyet dünyasını birlikte okumaya davet ediyor.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
TURKISH ACADEMY OF SCIENCES

ISBN: 978-625-6110-69-4

9 786256 110694